

IMMIGRATIE / Honderdduizenden Afrikanen kwamen de afgelopen jaren naar Europa. Hoe gaat het economisch met de landen waar zij vandaan komen? Een rondgang langs de topleveranciers.

WEG UIT AFRIKA

Gerbert van der Aa

De meeste Afrikanen die de Middellandse Zee oversteken, zijn economische migranten. Ze ontvluchten geen oorlog en geweld, maar zijn op zoek naar een beter leven. De afgelopen drie jaar kwamen de meeste Afrikaanse migranten uit Nigeria, Eritrea, Guinee en Gambia. Hoe staan die landen er economisch voor? Zijn de toekomstperspectieven er slecht, of gaat het er juist relatief goed?

Volgens cijfers van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), een orgaan van de Verenigde Naties (VN), arriveerden tussen 2015 en 2017 in totaal ruim 400.000 Afrikanen illegaal per boot in Italië. Bijna de helft van alle reizigers kwam uit Nigeria, Eritrea, Guinee of Gambia. Mensensmokkelaars uit deze landen hebben in de loop der jaren goede contacten opgebouwd in Libië, waardoor de reis naar Europa relatief soepel verloopt. Hoe meer Afrikanen illegaal Europa bereiken, hoe meer vrienden en bekenden ook een poging wagen.

De redenen om te migreren, zijn divers. De meeste Eritreeërs ontvluchten de dictatuur van president Isaias Afwerki, wiens land het 'Noord-Korea van Afrika' wordt genoemd. Migrant uit andere Afrikaanse landen dromen vooral van rijkdom. Vaak gaat het om jongeren rond de twintig, die door landgenoten 'avonturiers' worden genoemd. Wie in Italië of Duitsland een baan vindt, verdient daar in een week niet zelden meer dan in Afrika in een heel jaar. Daar-

voor is wel een aanzienlijke investering nodig. De reis naar Europa kost minstens 1.500 euro.

De meeste Afrikaanse economieën doen het relatief goed. De staatsschuld is laag, in bijna alle landen groeit de welvaart. Zelfs Mali, waar islamitische extremisten dood en verderf zaaien, haalt al jaren economische groeicijfers van gemiddeld 5 procent. Vooral de landbouw floreert, onder meer doordat er tegenwoordig meer regen valt dan dertig jaar geleden. De export van Malinese mango's naar Nederland is sinds 2010 verzesvoudigd.

Om illegale migratie naar Europa tegen te gaan, wil Nederland extra investeren in ontwikkelingshulp. Door welvaart te creëren, zouden Afrikanen geen reden meer hebben om te emigreren. Volgens Ton Dietz, onderzoeker aan het Afrika-Studiecentrum van de Universiteit Leiden, is hier sprake van een denkfout. Migratie neemt volgens hem door economische ontwikkeling juist toe. 'De opkomende middenklasse heeft voor het eerst geld om te reizen en doet dat ook. Uit de armste landen komen de minste migranten.'

Amerikaans onderzoeksbureau Gallup stelde vorig jaar vast dat 31 procent van alle Afrikanen de wens heeft te emigreren. De meesten noemden Europa of Amerika als droombestemming. Dit betekent dat zo'n 300 miljoen Afrikanen klaar staan om de Middellandse Zee over te steken als ze de kans krijgen. Om dit te voorkomen, zal Europa blijvend geld en energie moeten steken in grensbewaking.

NEDERLAND

Bbp
772,2 miljard euro
Gemiddeld inkomen
42.300 euro per jaar
Bevolking
17,2 miljoen
Bevolkingsgroei
0,39%
Economische groei
2,9 procent
Jeugdwerkloosheid
7,2 procent
Inflatie
1,5 procent
Staatsschuld
408 miljard euro

BBP = BRUTO BINNENLANDS
PRODUCT, ALLES WAT EEN LAND
IN EEN JAAR PRODUCEERT

Olie en gas zijn van levensbelang voor het land

NIGERIA

Bbp
344 miljard euro
Gemiddeld inkomen
2.088 euro per jaar
Bevolking
186 miljoen
Bevolkingsgroei
2,6%
Economische groei
-1,6%
Jeugdwerkloosheid
8,6%
Bevolking onder armoedegrens
46%
Inflatie
9,5%
Staatsschuld
45 miljard euro

Corruptie remt de groei

'Ons land is een slapende reus,' zeggen de Nigerianen. Het West-Afrikaanse land is de grootste economie op het continent, telt de meeste inwoners en exporteert veel olie en gas. Maar bijna alle Nigerianen beseffen dat hun land ver onder zijn kunnen presteert. Omvangrijke corruptie smooft de ontwikkeling en veroorzaakt enorme verschillen tussen arm en rijk. Nigerianen zijn niet bang om kritiek te spuien. Schelden op de machthebbers is de nationale sport, al leidt dat zelden tot verandering.

Door de daling van de olie- en gasprijzen raakte de Nigeriaanse economie in 2016 in een diepe crisis. Andere economische sectoren trekken aan. Nigeria is een van de weinige Afrikaanse landen met een eigen industrie van enige betekenis. Zakentycoon Aliku Dangote, de rijkste man van Afrika, is eigenaar van talloze levensmiddelen- en cementfabrieken. Het bedrijf Innoson brengt onder de merknaam IVM auto's op de markt, die grotendeels in Nigeria worden gemaakt en geassembleerd.

De Nigeriaanse Centrale Bank heeft de financiële sector grondig gereorganiseerd. De Nigeriaanse GTBank was in 2007 de eerste Afrikaanse bank met een notering aan de beurs in Londen. Ook de filmindustrie floreert. Nollywood, zoals de koosnaam luidt, produceert zo'n vijftienhonderd films per jaar. Daarmee is het na Bollywood (India) de grootste filmsector ter wereld. Veel producties worden geëxporteerd. Sinds dit jaar draaien Nollywood-films ook in de Nederlandse Pathé bioscopen.

Een van de sterke punten van Nigeria is de goed opgeleide en omvangrijke diaspora. Nigerianen die studeerden in Amerika of Europa, keren terug om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van hun land. De Nigeriaanse bankier Lamido Sanusi, die onder meer werkte voor het Amerikaanse J.P. Morgan & Co., werd in 2014 gekozen tot emir van Kano. Daardoor is hij nu een van de belangrijkste politieke en religieuze leiders van Nigeria.

De zakenbank Goldman Sachs voorspelde dat Nigeria in 2025 tot de twintig grootste economieën ter wereld zou behoren. Dat lijkt te hoog gegrepen. Er zijn weliswaar positieve ontwikkelingen, maar de corruptie lijkt bijna onuitroeibaar. President Muhammadu Buhari is oud en ziek. Nigeriaanse parlementariërs vinden het nog steeds nodig om zichzelf elke maand een onkostenvergoeding te geven van meer dan 30.000 euro. Met zulke leiders lijkt de kans klein dat de Nigeriaanse reus op korte termijn echt zal ontwaken.

Aanleg van een pijplijn in Nigeria

Stefan Heunis/ANP

Armoede is wijdverbreid in Eritrea

Merendeel van de Eritreeërs leeft van de landbouw

Enorme openluchtgevangenis

Eritrea is een gesloten dictatuur. President Isaias Afwerki leidt de voormalige Italiaanse kolonie met harde hand. Kritiek leveren is levensgevaarlijk: internet wordt streng gecontroleerd, het regime heeft overal verkliekers. Internationale instellingen zoals de Verenigde Naties en de Wereldbank hebben nauwelijks toegang tot Eritrea, waardoor er sinds 2003 vrijwel geen betrouwbare, actuele economische informatie beschikbaar is. De schaarse informatie die naar buiten komt, duidt op wijdverbreide armoede. Recente economische cijfers zijn schattingen.

Het grootste deel van de bevolking leeft van de landbouw. Ook zijn er mijnen, met onder meer goud en zink. Tienduizenden Eritreeërs verrichten dwangarbeid op bedrijven van le-

den van het regime. Aan veel producten is een tekort. De overheid ontmoedigt internationale handel, waardoor het land vrijwel volledig zelfvoorzienend is. Mensen maken hun eigen schoenen van dierenhuiden en recyclen oud metaal om er nieuwe gebruiksvoorwerpen van te maken. Na de Kaapverdische Eilanden heeft Eritrea met 120 procent van het bruto binnenlands product (bbp) de grootste staatsschuld van alle Afrikaanse landen.

Tot 1991 was Eritrea een deel van Ethiopië. Na de afsplitsing volgden beide landen economisch hun eigen koers. Ethiopië zette in op een planeconomie met grootschalige industrialisatie, in Eritrea bleef de landbouw de belangrijkste economische sector. Terwijl de Ethiopische economie al jaren floreert, met in 2015

ERITREA

Bbp
5,2 miljard euro
Gemiddeld inkomen
874 euro per jaar
Bevolking
5,9 miljoen
Bevolkingsgroei
0,85 %
Economische groei
3,3%
Jeugdwerkloosheid
13%
Bevolking onder armoedegrens
50%
Inflatie
9%
Staatsschuld
6,2 miljard euro

een groeicijfer van bijna 10 procent, verkeert de economie van Eritrea in een diepe crisis. Dat de landen weer on speaking terms zijn, biedt hoop.

De mensensmokkel van Eritrea naar Europa is een goed georganiseerde bedrijfstak. Eritreeërs in Libië helpen de migranten bij het vinden van een boot naar Italië. De Verenigde Naties kondigden in juni sancties af tegen twee Eritreeërs die in Libië wonen en daar nauw samenwerken met lokale mensensmokkelbendes. De twee Eritreeërs hebben in Libië hun eigen gewapende militie en persen migranten op grote schaal af. De sancties bestaan uit een internationaal reisverbod en blokkering van banktegoeden.

De overboekingen van Eritreeërs in Europa vormen een interessante inkomstenbron voor de achtergebleven familie. Jaarlijks vloeien zo miljoenen euro's naar Eritrea. Eritrese overheidsfunctionarissen innen in Europa belasting bij migranten, die verplicht worden om 2 procent van hun inkomen af te staan.

De regering van president Afwerki is daarom niet helemaal ongelukkig met de omvangrijke mensensmokkel. Het levert broodnodige extra deviezen op, die het regime niet graag wil missen.

Naai-atelier in de open lucht in Guinee

GUINEE

Bbp
6,9 miljard euro
Gemiddeld inkomen
571 euro per jaar
Bevolking
12,4 miljoen
Bevolkingsgroei
2,5%
Economische groei
6,6 %
Jeugdwerkloosheid
1,2%
Bevolking onder armoedegrens
55,2%
Inflatie
8,5%
Staatsschuld
2,6 miljard euro

Economie Guinee drijft op landbouw, delfstoffen

Bauxiet delven voor Chinezen

President Alpha Condé van Guinee heeft zijn land macro-economisch redelijk op orde. Het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank zijn positief, waardoor de voormalige Franse kolonie relatief eenvoudig kan lenen. De economische groei is gemiddeld heel stevig, maar net zoals elders in Afrika zijn er grote verschillen tussen arm en rijk. De gemiddelde Guineeër profiteert nauwelijks van de economische groei.

Guinee was in 2014 en 2015 één van de zwaarst getroffen landen door de ebola-epidemie. De ziekte verspreidde zich onder meer naar de buurlanden Sierra Leone en Liberia. Uit angst voor besmetting zakte de handel in en haalden veel ouders hun kinderen van school. Grenzen met de buurlanden gingen dicht. Op het platteland daalde volgens de Wereldbank door ebola het gemiddelde inkomen met zo'n 30 procent. In totaal eiste de epidemie in West-Afrika ruim 11.000 doden.

Het grootste deel van de bevolking leeft van de landbouw. Guinee produceert onder meer ananas en palmolie. Een andere inkomstenbron bieden grondstoffen. Na Australië is Guinee de belangrijkste producent van bauxiet, de grondstof voor aluminium. De reserves behoren tot de grootste ter wereld. Bijna de hele opbrengst wordt geëxporteerd naar China. Ook bevat de bodem grote hoeveelheden ijzererts, goud en diamanten.

De toewijzing van mijnconcessies gaat vaak gepaard met gigantische corruptie. Een van de beste voorbeelden is de ontwikkeling van de Simandou-ijzererts mijn in het zuidoosten van het land. Al meer dan tien jaar is de regering daarmee bezig, maar de mijn is nog steeds niet in bedrijf.

Bedrijven uit onder meer China, Australië en de Verenigde Staten zijn de afgelopen jaren beschuldigd van het betalen van steekpenningen voor licenties. Het Amerikaanse bedrijf OZ Management werd vorig jaar in deze zaak door een rechter in New York veroordeeld tot het betalen van, omgerekend, meer dan 340 miljoen euro boete.

De familie van president Condé, sinds 2010 democratisch aan de macht, heeft zich ontpopt als een klik ouderwetse kleptocraten. Ze parkeren verduisterd geld op buitenlandse bankrekeningen of investeren het in Europees onroerend goed. De first lady van het land zou geld hebben aangenomen van een Amerikaanse bedrijf. En justitie in Frankrijk is begonnen met een onderzoek naar een zoon van de president wegens het verduisteren van overheidsgeld.

Toerisme uit Europa brengt veel geld in het laatje

Buitenlandse toerist op het strand in Gambia

Daniel Rosenthal/Corbis/HH

GAMBIA

Bbp	818 miljoen euro
Gemiddeld inkomen	365 euro per jaar
Bevolking	2 miljoen
Bevolkingsgroei	3%
Economische groei	2,2%
Jeugdwerkloosheid	44%
Bevolking onder armoedegrens	48%
Inflatie	7,1%
Staatsschuld	461 miljoen euro

BRONNEN: WERELDBANK, UNDP, IOM, CIA WORLD FACTBOOK

Supermarkt van West-Afrika

Gambia heeft maar twee miljoen inwoners, maar staat al jaren boven in de lijst van landen die in absolute cijfers de meeste illegale migranten voortbrengen. Onder dictator Jahya Jammeh, die meer dan twintig jaar als een despoot regeerde, verloor de bevolking geleidelijk alle hoop op een betere toekomst. De jeugdwerkloosheid was met bijna 50 procent zelfs voor Afrikaanse begrippen extreem hoog. Toen een militaire interventie van de buurlanden in 2017 een einde maakte aan het bewind, daalde acuut het aantal Gambianen dat wilde emigreren. Eindelijk was er hoop op een betere toekomst in eigen land.

Van oudsher is de oude Britse kolonie een belangrijk regionaal handelscentrum. Lage importtarieven, waarmee Jammeh de bevolking te vriend probeerde te houden, trok kopers aan uit omliggende landen. 'De super-

markt van West-Afrika', is een van de bijnamen van de hoofdstad Banjul. Onder meer textiel en rijst zijn hier relatief goedkoop.

Ook het toerisme is van groot economisch belang. Onder meer vanuit Nederland zijn er wekelijks chartervluchten naar Gambia. Luxe resorts aan het strand vormen de belangrijkste attractie. Vooral onder westerse vrouwen van middelbare leeftijd is Gambia populair. Op stranden overal in Gambia bieden jonge mannen zich aan als vakantieliefde. Voor wie geen zin heeft om illegaal naar Europa te reizen, is dit een van de manieren om toch toekomstperspectief te creëren.

Veel toeristen sturen na terugkeer in Europa maandelijks geld naar Gambianen die ze tijdens hun vakantie hebben leren kennen. Mede daardoor zijn er vrijwel nergens in Afrika zo veel Nederlanders met hun eigen ontwikke-

lingsproject. Gambianen weten als geen ander dat westerlingen al snel hun portemonnee trekken na het aanhoren van een zielig verhaal. Dat ellende vaak wordt aangedikt, realiseert lang niet iedereen zich. Geven geeft zo'n goed gevoel, dat de vraag of het geld goed terecht komt geen prioriteit heeft.

Nu Gambia met de democratisch gekozen Adama Barrow een nieuwe leider heeft, lijkt het land weer te geloven in eigen kracht. Maar de schade van twintig jaar dictatuur is groot. De staatsschuld is hoog, onderwijs is verwaarloosd, de infrastructuur is slecht. Zo is er nog steeds maar één brug over de Gambia-rivier, die dwars door het land stroomt. Wie met een auto naar de overkant wil, moet vaak uren wachten op de pont. De kans is daarom groot dat de recente afname van het aantal Gambianen die willen emigreren, tijdelijk is. **E**